

УДК 141.7:17:123.1

DOI <https://doi.org/10.24195/sk1561-1264/2026-1-10>**Крижановська Тетяна Олександрівна**кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії

Національного університету «Одеська юридична академія»

Фонтанська дорога, 23, Одеса, Україна
orcid.org/0000-0002-6391-6871**Капустіна Надія Борисівна**кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри філософії

Національного університету «Одеська юридична академія»

Фонтанська дорога, 23, Одеса, Україна
orcid.org/0000-0002-2421-5335

СВОБОДА ЯК ДОСВІД ЗУСТРІЧІ З ІНШИМ У ФОРМУВАННІ АВТОНОМІЇ ЛЮДИНИ

Актуальність проблеми. Дослідження актуалізує напруження між класичними нормативними моделями свободи й автономії та сучасним досвідом людської взаємодії, у межах якого свобода постає як етична відповідальність і відкритість до іншості. Стаття має на меті теоретичне прояснення співвідношення свободи й автономії через осмислення свободи як екзистенційно-етичного досвіду зустрічі з Іншим, у межах якого проблематизується традиційне уявлення про автономію як самодостатню властивість суб'єкта. **Методи дослідження.** У дослідженні застосовано концептуальний аналіз, спрямований на уточнення смислових конфігурацій свободи й автономії у сучасному філософському дискурсі; критичний вимір цього методу використано для проблематизації нормативних і раціоналістичних моделей автономії. Герменевтичний аналіз залучено для інтерпретації класичних і сучасних філософських текстів, тоді як етико-феноменологічна перспектива дозволяє осмислити свободу як подієвий вимір людського досвіду. **Наукова новизна.** У проведеному дослідженні здійснено теоретичне прояснення співвідношення свободи й автономії через осмислення свободи як подієвого та етично насиченого виміру людського досвіду зустрічі з Іншим, що дозволяє розглядати автономію поза межами її трактування як внутрішнього самоконтролю чи раціонального самозаконотворення, тим самим переосмислено логіку співвідношення свободи й автономії. **Основні результати.** Стаття доводить, що свобода не зводиться до нормативного самозаконотворення чи внутрішнього контролю, а постає як подієвий і реляційний вимір людського існування. Порівняльний аналіз нормативної, нарративної та етико-феноменологічної моделей показує, що автономія формується в умовах часової тривалості, міжсуб'єктної залученості та відповідальності. **Висновки.** Свобода як досвід зустрічі з Іншим відкриває нову конфігурацію автономії, у якій самість постає як здатність залишитися собою через етичну відповідь без суверенного самоствердження.

Ключові слова: етична відповідальність, нарративна ідентичність, феноменологія іншості, самовизначення, екзистенційна відкритість, міжсуб'єктність.

Вступ. У класичному європейському філософському дискурсі поняття свободи традиційно пов'язується з ідеєю автономії суб'єкта, яка мислиться як здатність до самозаконотворення, раціонального вибору та незалежності від зовнішніх впливів. Таке розуміння свободи, сформоване в межах нормативних і раціоналістичних моделей, відіграло визначальну роль у становленні модерної філософії, репрезентуючи суб'єкта як самодостатню інстанцію, для якої

Інший постає радше межею свободи, ніж умовою її становлення. У цій перспективі свобода осмислюється як внутрішній простір вибору, що зберігає цілісність суб'єкта, але звужує горизонти її екзистенційного та етичного осмислення.

Разом із тим сучасний філософський контекст дедалі виразніше виявляє виміри людського досвіду, в яких свобода розкривається як подієвий процес, пов'язаний із відкритістю до іншості та порушенням самототожності суб'єкта. У цьому горизонті автономія перестає бути очевидною передумовою свободи й постає як форма, що виникає у самому досвіді свободи, дозволяючи переосмислити взаємовідношення свободи й автономії. Водночас зберігається методологічна напруга між цими підходами: якщо автономію розглядати як первинну структуру, то свобода постає як її реалізація; якщо ж виходити з подієвості свободи, то автономія набуває похідного характеру. У цій точці постає проблема – яким чином осмислити свободу так, щоб вона не редукувалася до внутрішньої саморефлексії суб'єкта і водночас не розчинялася в безособових структурах взаємозалежності.

Актуальність такого переосмислення зумовлена також сучасними соціокультурними умовами, у яких досвід людського існування позначений зростаючою нестабільністю, крихітністю життєвих структур і порушенням звичних форм самоідентифікації. У ситуаціях історичних зламів, кризових трансформацій та воєнних випробувань свобода вже не може редукуватися до внутрішньої автономії раціонального суб'єкта. Вона постає як спосіб витримування іншості, відповідальності та взаємної вразливості, що ставить під питання традиційне уявлення про самодостатність суб'єкта. Отже, проблема співвідношення свободи й автономії набуває не лише теоретичної, а й екзистенційно-світоглядної ваги.

Питання полягає в тому, чи можливо розкрити свободу як досвід, що конститує суб'єкта через зустріч з Іншим, і чи дозволяє такий підхід осмислити автономію не як завершену форму суверенності, а як процес становлення. Саме ця концептуальна невизначеність окреслює проблемне поле пропонованого дослідження.

У сучасній філософії проблема автономії розробляється в кількох основних теоретичних напрямках. У межах нормативно-моральної та політичної філософії автономія осмислюється як здатність до раціонального самовизначення і самоврядування [1; 2]. Реляційні теорії (J. Y. Lee, L. Bin, A. Honneth) акцентують на її залежності від міжсуб'єктних відносин і практик визнання [3; 4; 5]. У наративних і герменевтичних підходах (P. Ricoeur) автономія пов'язується з інтерпретативною єдністю самості [6], тоді як феноменологічні та етичні концепції (E. Levinas; L. Hu, J. Pu) зміщують увагу до первинної відповідальності перед Іншим, проблематизуючи саму ідею автономного суб'єкта [7; 8]. У критичній соціальній філософії (J. Butler, I. M. Young) автономія розглядається в контексті нормативних структур і соціальних практик, що формують суб'єктність [9; 10], а в новітніх дослідженнях (E. McTernan) свобода інтерпретується як подієвий міжсуб'єктний процес [11].

В українському філософському контексті проблематика суб'єктності, іншості та свободи розробляється в межах феноменологічних і герменевтичних підходів у працях Т. Лютого [12], К. Сігова [13], В. Кебуладзе [14] та М. Поповича [15], а також у контексті соціокультурного аналізу, представленого дослідженнями К. Райди [16] та З. Атаманюк [17]. У цих підходах свобода постає як багатовимірний феномен, пов'язаний із відповідальністю, культурною самоінтерпретацією та суспільними трансформаціями. Водночас у більшості з них автономія або свобода мислиться як теоретично первинна, тоді як їх співвідношення рідко стає предметом спеціального концептуального аналізу. Це зумовлює необхідність додаткового теоретичного прояснення проблеми їх взаємозв'язку в межах даного дослідження.

Метою дослідження є теоретичне прояснення співвідношення свободи й автономії через осмислення свободи як екзистенційно-етичного досвіду зустрічі з Іншим, у межах якого проблематизується традиційне уявлення про автономію як самодостатню властивість суб'єкта.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становить концептуальний аналіз, спрямований на уточнення смислових конфігурацій свободи та автономії у сучасному філософському дискурсі. У межах роботи цей підхід використовується для виявлення

термінологічних розрізень між нормативними, наративними та етико-феноменологічними інтерпретаціями свободи, а також для аналізу внутрішніх логічних напружень між ними. Концептуальний аналіз дозволяє простежити, яким чином різні моделі визначають пріоритет свободи або автономії та які онтологічні й етичні припущення лежать в їх основі.

Критичний вимір дослідження реалізується в межах концептуального аналізу і полягає у проблематизації нормативних і раціоналістичних моделей свободи та автономії. Йдеться не про окремий метод, а про спосіб теоретичного опрацювання матеріалу, спрямований на виявлення концептуальних обмежень підходів, що редукують свободу до самоконтролю або самозаконодавства, та на окреслення підстав для їх подальшого переосмислення.

Доповнювальним методологічним інструментом виступає герменевтичний аналіз, спрямований на інтерпретацію філософських текстів, які репрезентують різні підходи до свободи й автономії. Герменевтична перспектива дозволяє розглядати ці тексти не лише як історико-філософські позиції, а як смислові горизонти, у межах яких формуються різні моделі суб'єктності. Завдяки цьому стає можливим зіставлення та концептуальне уточнення нормативного, наративного й етико-феноменологічного підходів у межах єдиного проблемного поля.

Результати дослідження. На початку зауважимо, що у межах даного дослідження поняття «людина» використовується у філософсько-антропологічному сенсі. Аналіз людського буття здійснюється через різні концептуальні фігури – «суб'єкт», «Я», «особистість», які фіксують окремі виміри становлення людини у досвіді свободи. Поняття суб'єкта використовується для позначення носія самовизначення та відповідальності, «Я» – для аналізу подієвого та етичного виміру досвіду зустрічі з Іншим, а поняття особистості – для осмислення цілісності цього досвіду у часовому та наративному вимірах. У цьому контексті доцільно уточнити й поняття самості, яке позначає інтегративну єдність цих вимірів. Самість в останніх дослідженнях розуміється як багаторівневий феномен, що охоплює не лише рефлексивну ідентичність, але й множинні виміри самосприйняття, включно з етичними, когнітивними та соціальними вимірами [18]. Це дозволяє розглядати самість як складну єдність структур, що формуються у взаємодії з Іншим, подією та культурними контекстами. У цьому зв'язку кореляція між поняттями самості, свободи та автономії може бути визначена як співвідношення різних рівнів осмислення людського самовизначення. Самість постає інтегративним горизонтом, у межах якого розгортається людське буття як цілісність. Свобода виражає динамічний, подієвий вимір цієї цілісності, спосіб її відкритості до можливості, іншості та зміни. Автономія ж означає структурну форму впорядкування цієї відкритості, тобто здатність самості надавати смислову й нормативну визначеність власному досвіду. Тож, у статті йдеться не про різні об'єкти аналізу, а про різні способи концептуалізації людини як істоти, чия автономія формується у просторі свободи, відповідальності та міжсуб'єктного відношення.

У філософській традиції поняття свободи й автономії перебувають у тісному смисловому співвідношенні, але не можуть підміняти одне інше. Концептуальний зв'язок між ними полягає в тому, що обидва поняття належать до спільного проблемного поля самовизначення людини, водночас фіксуючи різні рівні його філософського осмислення. Автономія вказує на здатність суб'єкта впорядковувати власне самовизначення у формах норм і рішень, які він визнає як підстави власного життя. Індивідуальна автономія «зазвичай розуміється як здатність бути власною особистістю, проживати своє життя відповідно до підстав і мотивів, які визнаються власними» [1]. У межах концептуального аналізу важливо підкреслити, що таке розуміння автономії не є нейтральним, воно передбачає певну модель суб'єкта, здатного рефлексивно привласнювати підстави власних дій і підтримувати їх у часі. Саме в цій здатності автономія постає як форма осмисленого самовизначення, яка може змінюватися залежно від того, як суб'єкт переживає власну свободу.

Водночас автономію не слід ототожнювати з незалежністю як простим станом відсутності зовнішнього впливу. Незалежність має переважно негативний характер, оскільки визначається через усунення примусу або втручання, не окреслюючи змісту самовизначення. Автономія ж означає внутрішню форму цього процесу, а саме здатність суб'єкта осмислено привласню-

вати підстави власного життя і нести за них відповідальність у ситуаціях соціальної, символічної, тілесної та міжсуб'єктної взаємозалежності.

Поряд із поняттями незалежності та автономії у філософському й правовому дискурсі часто використовується поняття суверенітету особистості. Суверенітет фіксує межу легітимного втручання в індивідуальне життя та окреслює сферу особистого права. «Ідея суверенітету особистості ґрунтується на принципі, що лише окрема людина має моральне та природне право розпоряджатися власним тілом та життям» [19]. Суверенітет виражає право на саморозпорядження і захист від зовнішнього примусу, але не описує внутрішньої структури самовизначення. Якщо незалежність позначає радше негативний стан відсутності примусу, то суверенітет – право остаточного рішення щодо себе.

Свобода у межах даного дослідження осмислюється як фундаментальний вимір досвіду, що визначає спосіб його буттєвої відкритості до можливості, події та іншості. Під подією тут розуміється зміна смислового поля досвіду, яка не виводиться з попередніх установок суб'єкта і не може бути повністю передбачена чи контрольована ним. Подія позначає момент розриву з уже наявними схемами саморозуміння, у якому суб'єкт опиняється перед чимось таким, що вимагає відповіді та переосмислення власної позиції. У цьому сенсі свобода має динамічний і подієвий характер, вона щоразу актуалізується в конкретних ситуаціях досвіду, де суб'єкт поставлений перед необхідністю відповідати. Автономія в цій перспективі означає форму осмислення і стабілізації досвіду свободи. Тож, свобода не гарантує автономії як сталої характеристики суб'єкта, але відкриває горизонт, у межах якого автономія набуває смислу, змінюється і підлягає етичному випробуванню.

Нормативне розуміння свободи й автономії формується в межах раціоналістичної філософської інтуїції, згідно з якою свобода мислиться як здатність суб'єкта діяти відповідно до загальнозначущого й раціонально обґрунтованого принципу належного. У цій перспективі автономія означає спосіб раціональної організації волі, що забезпечує узгодженість дії з нормою та можливістю її моральної оцінки. Іммануїл Кант радикально фіксує цю логіку, виводячи автономію волі в ранг фундаментального принципу моральності: «Автономія волі є один єдиний принцип усіх моральних законів і відповідних їм обов'язків» [20]. У межах цієї нормативної рамки моральний закон не приписується волі ззовні, а визнається як такий, що має силу завдяки розумній формі самозобов'язання. Відповідно, свобода мислиться як здатність діяти незалежно від емпіричної детермінації та підпорядковуватися універсалізованому принципу. Автономія набуває статусу структурного механізму морального самовизначення, у межах якого суб'єкт визнає себе джерелом норми остільки, оскільки вона має форму універсального закону.

Як бачимо, у межах нормативної рамки автономії виявляється внутрішнє напруження, пов'язане зі способом конституювання суб'єкта. Коли автономія мислиться як самозаконотворення, суб'єкт постає як самодостатня моральна інстанція, що раціонально обґрунтовує власні дії на підставі універсального принципу. За такої логіки відношення до Іншого розглядається як похідне поле застосування вже встановленого закону, внаслідок чого іншість залишається зовнішнім виміром щодо моральної автономії. У результаті свобода замикається в межах раціональної самовіднесеності суб'єкта, що ускладнює осмислення відповідальності, яка виникає з досвіду зустрічі та взаємної залученості. Саме на внутрішню напругу нормативної моделі автономії звертають увагу сучасні філософські дискусії: «рожеві уявлення та щасливі припущення щодо автономії є небезпечними помилками» [2]. Йдеться не про заперечення автономії як такої, а про критику її ідеалізованого розуміння як стабільного й ізольованого стану внутрішньої суверенності. У цій перспективі автономія втрачає статус завершеної форми свободи й постає як проблемний процес, що потребує постійного критичного самовідношення та уточнення власних підстав. Це зумовлює необхідність її подальшого концептуального переосмислення у часовому та етично-реляційному вимірах, у межах яких свобода розкривається як процес становлення особистості у відношенні до Іншого.

У нарративному підході свобода й автономія осмислюються як процеси, що розгортаються в часі та набувають смислу через історію життя суб'єкта. Ключовим для цього підходу є

поняття наративної ідентичності, яке дозволяє мислити суб'єкта як такого, що формується у процесі оповіді власного життя. У цій перспективі свобода виявляється у здатності надавати подіям смислової зв'язаності та відповідати за напрям власного становлення. Відповідно, автономія втрачає статус первинної нормативної передумови й постає як здатність підтримувати цілісність власної життєвої історії. «Особа, про яку ми говоримо, та агент, від якого залежить дія, мають історію, є власною історією» [6], що означає, автономія формується в тривалості досвіду, де свобода пов'язана з відповідальністю за смислову єдність життя. У цьому сенсі свобода постає як відкритість до подій і смислів, а автономія як форма самовизначення, що виникає в самому процесі цієї відкритості.

Сучасні реляційні підходи до автономії долають уявлення про неї як про суто внутрішній акт волі або ізольовану здатність суб'єкта до самовизначення. У цій перспективі автономія осмислюється як багатовимірний процес, у якому взаємодіють внутрішні акти рефлексії та зовнішні умови людського буття, що дозволяє розглядати її як «один з правдоподібних способів надати належного значення відповідно зовнішнім та внутрішнім елементам, які можуть бути задіяні в автономії» [3]. Соціальні й інтерсуб'єктивні зв'язки при цьому постають не як обмеження свободи, а як умови її конкретного смислового оформлення. Центрального значення в цій логіці набуває категорія визнання, адже «визнання змінює те, як ми сприймаємо іншого в його унікальності та включеності» [4], водночас трансформуючи й самосприйняття суб'єкта. Автономія за таких умов формується як процес, у межах якого свобода набуває реляційного характеру як відкритість до відношень, через які вона поступово конститується. Водночас нарративно-реляційний підхід, розкриваючи часову та міжсуб'єкту зумовленість автономії, залишає відкритим питання про первинний етичний імпульс свободи, що передують будь-якому самотлумаченню чи взаємному визнанню.

Звернення до етико-феноменологічного виміру дозволяє осмислити свободу як подію зустрічі з Іншим, у якій етична відповідальність постає первинною щодо будь-яких форм самовизначення.

Етична феноменологія свободи радикально переорієнтовує розуміння автономії, зміщуючи фокус із самовладдя суб'єкта на первинність його відношення до Іншого. У цій перспективі свобода постає як відкритість до того, що не конститується Я і не може бути зведене до його намірів або ціннісних схем. Саме в цьому сенсі Е. Левінас наполягає на принциповій нетотожності іншості: «Інший як Інший є не лише alter ego: Інший є тим, чим я сам не є» [7]. Асиметричний характер цього відношення означає, що Інший не постає як рівноправний полюс взаємності чи дзеркальне продовження Я, а відкривається як вимога, що не походить від суб'єкта і не може бути ним скасована. У такому горизонті автономія втрачає статус початкової властивості й постає як похідна форма, що виникає у відповідь на вимогу іншості.

Якщо Інший не є дзеркальним відображенням Я, свобода не може зводитися до самоконтролю чи самозаконодавства у вузькому нормативному сенсі. Вона набуває подієвого характеру, а саме, Я не обирає момент зустрічі з Іншим, але опиняється перед ним і змушене відповідати. У цьому вимірі свобода означає здатність не закриватися перед інакшістю та не нейтралізувати її через пояснення чи привласнення. Саме тому свобода набуває етичного змісту як спосіб того, «як ми будуємо або руйнуємо мости між собою та іншим» [21]. У цьому контексті автономія не передуює відношенню, а формується в ньому. Я стає можливим не через замкнене самомислення, а через досвід зустрічі з іншістю, що виявляє межі самототожності. Не самотнє Я робить себе можливим, а радше «нескінченні прояви іншого дозволяють Я мислити себе, розуміти себе та концептуалізувати себе» [8]. Автономія в такій перспективі постає як похідна структура, що виникає з уже наявної ситуації відповідальності.

У цьому контексті зустріч з Іншим виконує функцію смислового розкриття суб'єкта. Іншість не додається до вже готового Я, а виявляє межі його самототожності та відкриває горизонт значущості, в якому свобода перестає бути самовладдям і набуває етичної напруги. «За допомогою Іншого усвідомлюється нетотожність Я... Завдяки йому розкривається світ цінностей і значущості співіснування» [12]. У цьому методологічному ключі свобода вияв-

ляється через здатність витримати виклик іншості без її редукції, унаслідок чого формується відповідальна, тобто зріла, конфігурація автономії.

У межах етико-феноменологічного підходу загроза свободі й автономії постає також у формі колективної тотальності, що маскується під спільність. Йдеться про таке Ми, яке нейтралізує напругу між Я та Іншим шляхом злиття або підпорядкування індивідуальної відмінності загальному образу єдності. «Тотальність “Ми” стирає інакшість, без якої не може бути й мови про відносини між Я та Іншим» [13]. У такому Ми свобода втрачає подієвий і етичний характер, а відповідальність розчиняється в безособовій єдності. Автономія за цих умов деформується, підміняючись колективною ідентичністю або редукуючись до лояльності спільному цілому. Отже, небезпечною для свободи є не спільність як така, а та форма Ми, що скасовує асиметрію, розрізнення й відповідальність, без яких неможливе становлення автономії.

Висновки. У проведеному дослідженні здійснено теоретичне прояснення співвідношення свободи й автономії через осмислення свободи як подієвого та етично насиченого виміру людського досвіду зустрічі з Іншим, що дозволяє розглядати автономію поза межами її трактування як внутрішнього самоконтролю чи раціонального самозаконотворення. Свобода і автономія постають як елементи спільного проблемного поля людського самовизначення, проте репрезентують різні рівні його філософського осмислення: свобода виражає подієвий і динамічний вимір досвіду відкритості до можливості та іншості, тоді як автономія виступає формою впорядкування цього досвіду у здатності суб'єкта надавати смислову й нормативну визначеність власному життю.

У такій перспективі змінюється сама логіка співвідношення свободи й автономії, яка постає як взаємодіючий процес, структура якого передбачає присутність Іншого. Свобода при цьому не розуміється як залежна від Іншого; натомість її етичний вимір, що виявляється у формі відповіді, структурно передбачає іншого як адресата відповідальності. Саме цей вимір трансформує розуміння автономії, вона постає не як суверенність суб'єкта, а як процес відповідального самовизначення.

Водночас міжсуб'єктний вимір свободи виявляє, що загрозу для неї становлять не самі міжлюдські відношення, а їх тоталізовані форми – як ізольована самодостатність Я, так і поглинаюча колективна тотальність Ми. У цій перспективі автономія постає як відкрита етична конфігурація самості, що формується через здатність відповідати на виклик іншості, зберігаючи власну ідентичність у просторі відповідальності та взаємної залученості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Christman J. Autonomy in Moral and Political Philosophy. In: Zalta E. N., Nodelman U. (eds.). *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. 2021. URL: <https://plato.stanford.edu/entries/autonomy-moral/>
2. Swaine, Lucas. *Ethical Autonomy: The Rise of Self-Rule*, Oxford: Oxford University Press, 2020. 225 p.
3. Lee J. Y. Relational approaches to personal autonomy. *Philosophy Compass*. 2023. Vol. 18, No. 5. e12916. DOI: <https://doi.org/10.1111/phc3.12916>
4. Bin L. The Role of Recognition for Relational Theories of Autonomy. *Redescriptions: Political Thought, Conceptual History and Feminist Theory*. 2022. № 25(2). P. 137–153. DOI: <https://doi.org/10.33134/rds.372>
5. Honneth A. *The Struggle for Recognition: The Moral Grammar of Social Conflicts*. Cambridge, MA : MIT Press, 1995.
6. Ricoeur P. *Oneself as Another* / trans. by K. Blarney. Chicago and London: The University of Chicago Press. 1992. 363 p.
7. Levinas E. *Time and the Other* / trans. by R. A. Cohen. Pittsburgh, PA: Duquesne University Press, 1987.
8. Hu L., Pu J. Levinas on the ethics of the Other. *Philosophy Study*. 2024. Vol. 14, No. 1. P. 16–21. DOI: <https://doi.org/10.17265/2159-5313/2024.01.003>
9. Butler J. *Giving an Account of Oneself*. New York: Fordham University Press, 2005.

10. Young I. M. *Justice and the Politics of Difference*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 1990.
11. McTernan E. Freedom, Spontaneity, and Our Encounters. *Political Philosophy*. 2024. Vol. 1, No. 2. P. 321–343. DOI: <https://doi.org/10.16995/pp.16864>
12. Лютий Т. В. Інший і Чужий у структурі людського Я (М. Бубер, Е. Левінас, Ю. Кристева). *Наукові записки НаУКМА. Філософія та релігієзнавство*. 2018. Вип. 1. С. 20–28.
13. Сігов К. «Між нами»: насильство? розрив? правда? (кенотична етика Еммануеля Левінаса). *Дух і літера*. 1999. № 5–6. С. 215–286.
14. Кебуладзе В. Феноменологія досвіду. Київ : Дух і Літера, 2020. 280 с.
15. Попович М. Бути людиною. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2011. 223 с.
16. Райда К. Ю. Свобода: явище, поняття, філософська категорія, «універсалія культури суб'єктного ряду». *Idei. Filozofsko spisanie*. 2023. № 1(21)–2(22). С. 30–39. DOI: [https://doi.org/10.34017/1313-9703-2023-1\(21\)-2\(22\)-30-39](https://doi.org/10.34017/1313-9703-2023-1(21)-2(22)-30-39)
17. Атаманюк З. М. Свобода як фактор соціокультурних трансформацій сучасного українського суспільства. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2020. 316 с.
18. Панько О., Пліш А. Проблема самості: «Я» як багатоструктурний феномен. *Humanities Studies*. 2025. Т. 24 (101). С. 103–109. DOI: <https://doi.org/10.32782/hst-2025-24-101-10>
19. Савченко В. Право власності на своє тіло: межі суверенітету особистості. *Від громадянського суспільства – до правової держави: міжнародна конференція молодих вчених та студентів* (м. Харків, 24 квіт. 2015 р.). ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. С. 373–374.
20. Кант І. Критика практичного розуму / пер. з нім. І. Бурковський. Київ : Юніверс, 2004. 240 с.
21. The Philosophy of Othering: Key Thinkers and the Origins of Us vs. Them. *For the Writers*. 2024. URL: <https://www.forthewriters.com/post/origins-of-othering>

REFERENCES

1. Christman, J. (2025). Autonomy in Moral and Political Philosophy. In E. N. Zalta, U. Nodelman (Ed.), *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Fall 2021).
2. Swaine, L. (2020). *Ethical Autonomy: The Rise of Self-Rule*. Oxford: Oxford University Press.
3. Lee, J.Y. (2023). Relational approaches to personal autonomy. *Philosophy Compass*, 18(5), e12916. <https://doi.org/10.1111/phc3.12916>
4. Bin, L. (2022). The role of recognition for relational theories of autonomy. *Redescriptions: Political Thought, Conceptual History and Feminist Theory*, 25(2), 137–153. <https://doi.org/10.33134/rds.372>
5. Honneth, A. (1995). *The Struggle for Recognition: The Moral Grammar of Social Conflicts*. Cambridge, MA: MIT Press.
6. Ricoeur, P. (1992). *Oneself as Another*. K. Blamey (Trans.). Chicago & London: The University of Chicago Press.
7. Levinas, E. (1987). *Time and the Other*. R.A. Cohen (Trans.). Pittsburgh, PA: Duquesne University Press.
8. Hu, L., Pu, J. (2024). Levinas on the ethics of the Other. *Philosophy Study*, 14(1), 16–21. <https://doi.org/10.17265/2159-5313/2024.01.003>
9. Butler, J. (2005). *Giving an Account of Oneself*. New York: Fordham University Press.
10. Young, I. M. (1990). *Justice and the Politics of Difference*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
11. McTernan, E. (2024). Freedom, Spontaneity, and Our Encounters. *Political Philosophy*, 1(2), 321–343. <https://doi.org/10.16995/pp.16864>
12. Liutyi, T. V. (2018). Inshyi i Chuzhyi u strukturi liudskoho Ya (M. Buber, E. Levinas, Yu. Krysteva) [The Other and the Stranger in the structure of the human Self (M. Buber, E. Levinas, J. Kristeva)]. *Naukovi zapysky NaUKMA. Filozofia ta relihiiєznavstvo*, 1, 20–28 [in Ukrainian].
13. Sihov, K. (1999). “Mizh-namy”: nasylstvo? rozryv? pravda? (kenotychna etyka Emaniuelia Levinasa) [“Between-us”: violence? rupture? truth? (the kenotic ethics of Emmanuel Levinas)]. *Dukh i litera*, 5–6, 215–286 [in Ukrainian].

14. Kebuladze, V. (2012). Fenomenolohiia dosvidu [Phenomenology of Experience]. Kyiv: Dukh i Litera [in Ukrainian].
15. Popovych, M. (2011). Buty liudynoiu [To Be Human]. Kyiv: Vydavnychi dim “Kyievo-Mohylianska akademiia” [in Ukrainian].
16. Raida, K. Yu. (2023). Svoboda: yavyshe, poniattia, filosofska katehoriia, “universaliiia kultury subiektnoho riadu” [Freedom: phenomenon, concept, philosophical category, “a cultural universality of the subject series”]. *Idei. Filosofsko spisanie*, 1(21)–2(22), 30–39. [https://doi.org/10.34017/1313-9703-2023-1\(21\)-2\(22\)-30-39](https://doi.org/10.34017/1313-9703-2023-1(21)-2(22)-30-39) [in Ukrainian].
17. Atamanyuk, Z. M. (2020). Svoboda yak faktor sotsiokul’turnykh transformatsiy suchasnoho ukrayins’koho suspil’stva : monohrafiya [Svoboda as a factor of socio-cultural transformations of modern Ukrainian society: monograph.]. Odesa : Vydavnychyy dim «Hel’vetyka». 316 s. [in Ukrainian].
18. Panko, O., & Plish, A. (2025). Problema samosti: “Ya” yak bahatostrukturnyi fenomen [The Problem of Selfhood: The “I” as a Multistructural Phenomenon]. *Humanities Studies*, 24(101), 103–109. <https://doi.org/10.32782/hst-2025-24-101-10> [in Ukrainian].
19. Savchenko, V. (2015). Pravo vlasnosti na svoje tilo: mezhi suverenitetu osobystosti [The right of ownership to one’s body: the limits of personal sovereignty]. *Vid hromadianskoho suspilstva – do pravovoi derzhavy: proceedings of the International Conference of Young Scholars and Students (Kharkiv, April 24, 2015)*. Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University, 373–374 [in Ukrainian].
20. Kant, I. (2004). Krytyka praktychnoho rozumu [Critique of Practical Reason]. (I. Burkovskyi, Trans.). Kyiv: Yunivers, 240 s. [in Ukrainian].
21. The Philosophy of Othering: Key Thinkers and the Origins of Us vs. Them. (2024, December 17). *For the Writers*. Retrieved from <https://www.forthewriters.com/post/origins-of-othering>

Kryzhanovska Tetiana Olexandrivna

Candidate of Philosophical Sciences,
Associate Professor at the Department of Philosophy
23, Fontanska Road, Odesa, Ukraine
orcid.org/0000-0002-6391-6871

Kapustina Nadiya Borysivna

Candidate of Legal Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Philosophy
National University “Odesa Law Academy”
23, Fontanska Road, Odesa, Ukraine
orcid.org/0000-0002-2421-5335

FREEDOM AS AN EXPERIENCE OF ENCOUNTER WITH THE OTHER IN THE FORMATION OF HUMAN AUTONOMY

The urgency of the problem. This article offers a philosophical-anthropological analysis of freedom as an experience of encounter with the Other and examines its role in the formation of human autonomy. The study highlights the tension between classical normative models of freedom and autonomy and the contemporary experience of human interaction, within which freedom appears as ethical responsibility and openness to otherness. **The article aims** to provide a theoretical clarification of the relationship between freedom and autonomy by interpreting freedom as an existential-ethical experience of encountering the Other; within which the traditional understanding of autonomy as a self-sufficient property of the subject is problematized. **Methods.** The study employs conceptual analysis aimed at clarifying the semantic configurations of freedom and autonomy in contemporary philosophical discourse; its critical dimension is used to problematize normative and rationalist models of autonomy. Hermeneutic analysis is applied to interpret classical and contemporary philosophical texts, while an ethical-phenomenological

*perspective allows freedom to be understood as an eventful dimension of human experience. **Scientific novelty.** The research provides a theoretical clarification of the relationship between freedom and autonomy by interpreting freedom as an eventful and ethically charged dimension of the human experience of encountering the Other, which allows autonomy to be considered beyond its interpretation as internal self-control or rational self-legislation. In this way, the logic of the relationship between freedom and autonomy is reconsidered. **Results.** The study demonstrates that freedom cannot be reduced to normative self-legislation or to an intrinsic property of an autonomous subject. Instead, it reveals freedom as an eventful and relational dimension of human existence within which autonomy takes shape through responsibility and intersubjective involvement. Comparative analysis of normative, narrative, and ethical-phenomenological models shows that autonomy remains structurally unfinished and develops within temporal continuity and relational engagement. **Conclusions.** The intersubjective dimension of freedom transforms the classical understanding of autonomy as a completed structure and supports a processual model of selfhood. In this perspective, freedom functions not merely as a condition of self-determination but as an event that opens a space for responsible coexistence and relational self-constitution.*

Key words: *ethical responsibility, narrative identity, phenomenology of alterity, selfhood, self-determination, existential openness, intersubjectivity.*

Дата першого надходження статті до видання: 21.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 18.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 13.05.2026